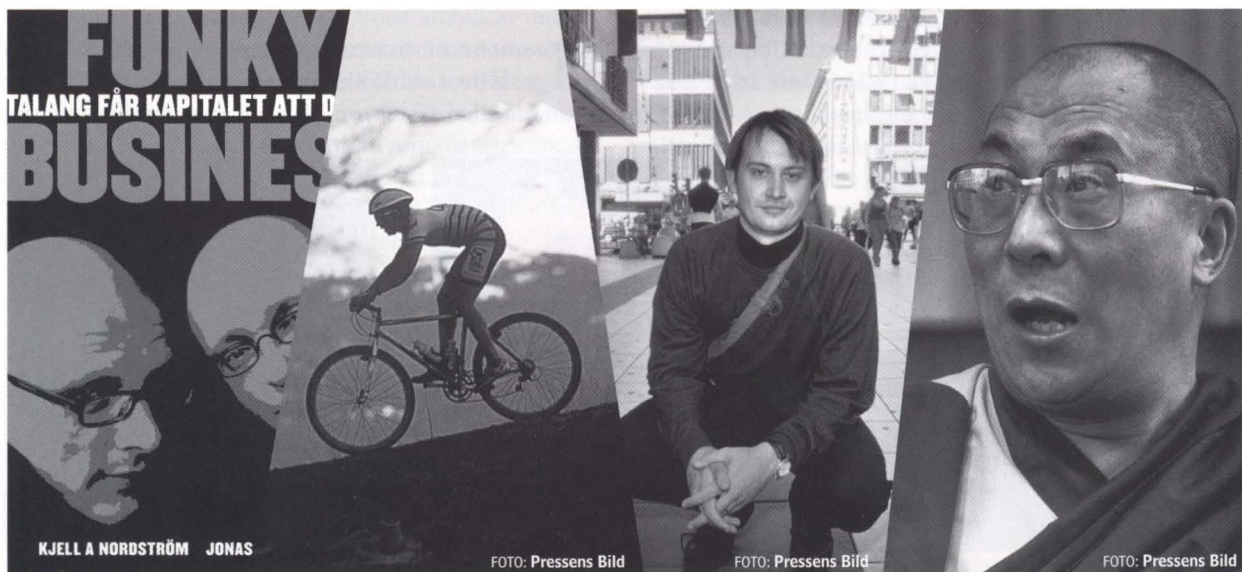

Jack i Lundells film, Easy Riders mot Mardi Gras, Rachel Carson som skrev Tyst vår, demonstration mot Davis Cup-match i Båstad.

Den nya Generationskonflikten

| av Charlotta Friborg

Funky business enligt Kjell A, mountainbike i Vail, Bredbands-Birger är helylle och Tibetmunken Dalai Lama är cool.

TRADITION, LIVSERFARENHET och rutin har föga av värde att tillföra den nya sköna värld som väntar efter millennieskiftet. Det hävdar Internetgurun Johan Staël von Holstein, grundare av Icon Medialab som på tre år etablerat sig som Europas största Internetkonsultföretag.

I boken *Inget kan stoppa oss nu! En ny generation tar över* (Ekerlids Förlag) försöker han göra rent hus med föreställningen att framtiden byggs utifrån den kunskap som nedärvt genom generationer.

Tvärtom menar han att gamla erfarenheter snarare är en barlast som det gäller att göra sig av med så snabbt det bara går. Framtiden tillhör nämligen generationerna födda efter revolutionsromantikens och vänstervägens 1968. Det är de unga som är mest förändringsbenägna, därför borde de få leda utvecklingen.

”Före-68-generationen’ är – och nu fångar jag trender snarare än beskriver enskilda individer – inskränkt, avundsjuk, feg och full av Jantelag. Den är inskränkt i socialistiska lögnar och uppvuxen med en eller två statliga tv-kanaler som matat dem med kommunistisk propaganda och katastrofala barnprogram”, skriver Staël von Holstein och riktar särskilt udden mot de årskullar som föddes under 1940-talet, som han menar känns igen på sitt hierarkiska tänkande, sin övertro på politikens förmåga och sin trygghetsnarkomani.

Generationerna födda därefter (och de som likt Staël von Holstein själv, född 1963, anammat post-68-ornas värderingar) ges däremot enbart positivt laddade egenskaper, såsom öppenhet, fördomsfrihet, äventyrlusta: ”De andra, födda efter -68, är uppvuxna med CNN, MTV och 27 andra kanaler. Muren föll, Sovjet föll, apartheid föll medan de fortfarande var unga och nyfikna. De gick aldrig på konformismens och Jantelagens idioti. Det är en generation som har skaffat sig bättre utbildning, rest mer, talar fler språk, är mer mångkulturell, har färre förutfattade meningar, större förmåga att ta till sig ny information och är mer nyfiken på sin omvärld är den flummiga haschrökande generation som var ung 1968.”

BLYGSAMHET KÄNNETECKNAR INTE Johan Staël von Holstein. I sin bok framträder han inte bara som framgångsrik Internetentreprenör, utan även med anspråk som samhällsdebattör. Den bild han ger av skarpa motsättningar mellan äldre och yngre tycks förebåda ett annalkande generationskrig.

Debatten om generationskonflikten mellan 40-talister och senare generationer är långtifrån ny. Minns klagolåten om ”Jätteproppen Orvar”, ett begrepp myntat av en 60-talist om 40-talister som sitter på nyckelpositioner i samhället. Sant är att generationerna födda under 40-talets babyboom har varit sällsynt framgångsrika. De är många och de dominerar alltjämt toppskiktet inom näringsliv och politik. Två av tre vd-ar i de 30 största börsbolagen är födda på 40-talet. Endast ett av de större börsbolagen leds av en vd som är under 40 år. Med undantag för veteranen Alf Svensson (f. 1938) och miljöpartiets språkrör Lotta Nilsson Hedström (f. 1956) är alla partiledare födda på 40-talet. Generationerna som var de första med möjlighet att utveckla en ungdomskultur verkar inte åldras i samma takt som föräldragenerationerna.

De 40-talister som i dag sitter på toppjobben gör det i kraft av den erfarenhet och den rutin som många års yrkeserfarenhet ger. Men de hade också förmånen att träda ut i arbetslivet när ekonomin gick för högtryck och det fanns ett sug efter välutbildad arbetskraft. Redan som relativt unga släpptes de fram till näringslivets ledarskikt.

I dag gäller en annan successionsordning. 40-talister sitter kvar på sina positioner, medan yngre generationer aldrig anses riktigt fullvuxna. Följden har blivit att karriärsugna unga i stället sökt sig till andra och delvis nya branscher, till multimedie- och Internetbolag, musikbranschen, PR-byråer, etermedier, reklambyråer och till finansmarknaden.

HANDLAR DÅ DEBATTEN om något mer än de ungas ågnäll över att de äldre inte tillräckligt snabbt stiger åt sidan? Johan Staël von Holstein har utan tvekan rätt i

Nittiotal: Boken *Fittstim*.

Nittiotal: Lukas M tackar för guldbagge.

Nittiotal: Johan Staël mot väggen.

Reclaim the City. Kidsen ska ta tillbaka staden.

att den förändrade omvärld som post-68-orna vuxit upp i också påverkat deras attityder, till arbete, fritid, samhällsliv och till mer existentiella frågor. Hans bild av att klyftan mellan generationerna skulle vara närmast omöjlig att överbrygga är en karikatyr, men det finns tecken som tyder på att det främlingskap han beskriver inte kan avfärdas bara som en generationskonflikt om de bäst ansedda och betalda jobben. Vi kan i dag se tecken på en djupare värderingsförskjutning, där skiljelinjerna inte alltid exakt följer generationsgränserna. Denna brytningstid uppvisar vissa drag som påminner om 1700-talets slut, då de framflyttande romantiska strömningarna utmanade upplysningstidens förnuftstro.

Något som präglat 1950-tal, 60-tal, 70-tal och i någon mån även 80-talet, det vill säga de år då 40-talisternas världsbild formats, är en stark tilltro till politikens förmåga att skapa det goda livet. Socialdemokratin är väl det parti som ideologiskt och retoriskt tagit störst intryck av industrialismens landvinningar. Maskinen blev den dominerande metaforen som även överfördes till den socialdemokratiska samhällssynen. Industrialismens hjälte ingenjören fick sin motpart i den sociala ingenjören, som planlade, ritade och övervakade uppbyggnaden av Folkhemmet.

Bilden av samhället som ett gigantiskt men ändå kontrollerbart och begripligt maskineri finns också representerat inom borgerligheten, exempelvis hos den tidigare folkpartiledaren Bengt Westerberg. Förre moderatledaren Carl Bildt har kanske varit den tydligaste representanten för en närmast historiematerialistisk uppfattning om det ödesbundna i samhällsutvecklingen, om att historien tickar på likt ett urverk och självklart kommer att ge honom och hans meningsfränder rätt.

KÄNNETECKNANDE FÖR generationerna födda på 40-talet och tidigare är framför allt rationalismen, som

inte bara tagit sig uttryck i en ambition att styra samhällsutvecklingen, utan även i en övertygelse om att förnuftet skulle kunna tämja natur och driftliv. Posivismen upphöjdes till vetenskapsideal och det som inte kunde mätas eller vägas överläts åt metafysiken. Men 40-talisternas kulturradikalism, viljan att bryta med historia, religion, spekulatör och auktoriteter, gjorde också att de exkluderade värdefrågorna från agendan. Inför millennieskiftet ser vi – liksom när 1700-tal övergick i 1800-tal – som en reaktion på den tidigare epoken ett ökande intresse för värdefrågor och för människans skaparkraft och känsloliv, men också hur den rena vidskepelsen ånyo fått fäste.

En ekonomi där det intellektuella kapitalet ökar i betydelse på bekostnad av maski-

nella investeringar kommer att präglas av andra favoritmetaforer än maskinen och ingenjören. Enskilda människors kompetens, idéer och kreativitet blir allt viktigare. I kunskapsföretagen har Marx dröm realiserats: arbetaren äger själv den viktigaste produktionsfaktorn, det vill säga sin egen hjärna. När som helst kan anställda byta arbetsgivare och tar då med sig större delen av företagets värde. I det framväxande informationsamhället blir klasslojalitet och konflikten mellan arbete och kapital, grundläggande för marxism och socialism, obsoleta begrepp. Viktigare blir det individuella kompetensuppbyggandet och de horisontella banden, kamrat- och familjerelationer och relationer som bygger på värdegemenskap.

Kommunismens sammanbrott i öst förefaller inte ha minskat vänsterpartiets attraktionskraft bland unga väljare, men drömmen om att en allomfattande politisk ideologi skulle kunna lyckliggöra människan har gått i kras. Systemtänkande och kollektivism har ersatts av en ökad tro på småskaliga och individanpassade lösningar, men också av en håglöshet och ovilja att peka ut någon särskild politisk färdriktning. Här och nu blir det viktiga för post-68-orna, som förefaller mer inriktade på att söka sin inre kompass.

Det är inte längre ideologiska mönsterstater som lockar unga ut på långresor, utan resor där upplevelserna står i centrum, det må vara fysiskt påfrestande strapatser eller mer andliga äventyr. Medan den vänstersympatiserande 40-talisten svärmade för byrevolutionens Kina, ägnar sig unga i dag hellre åt trekking eller klosterbesök i det av Kina förtryckta Tibet. Medan borgerligt sinnade 40-talister hänfördes av företagsamhetens USA och senare av Reaganomics, åker 60- och 70-talister till USA för att pröva nya sporter eller för att lära sig snickra dataspel och websajter.

”Det personliga är politiskt” var en av 40-talisternas älsklingsparoller. Post-68-barnen tycks ha inverterat slagordet till ”det politiska är personligt”. Det egna ställningstagandet, livsstilen och självförverkligandet ses som viktigare än vittfamnande ideologiska tankebyggen. Veganism utövar större lockelse än politiken. Gatufester med dans, musik och slagord som ”Reclaim the City” attraherar mer än demonstrationer, taktfasta talkörer och stormöten.

Till viss del är post-68-ornas svagare förtroende för politiken en välbehövlig tillnyktring efter 40-talisternas övertro på politiken som svaret på tillvarons problem. Men uppenbart är att många av dagens unga vuxna upplever en känsla av politisk hemlöshet och därför vänder den politiska sfären ryggen. Marknadsanalytiker ägnar möda åt att identifiera viktiga målgrupper, konsumenter som redan i dag betar sig som Medel-Svensson gör om fem-tio år. En nyckelgrupp går under namnet superindividualisterna. De är framåt, förändringsbenägna och ofta innovatörer, mindre grupporienterade än genomsnittskonsumenten, det vill säga de passar rätt väl in i Staël von Holsteins definition av post-68-generationerna. Ett kännetecknande drag för denna grupp är att de inte känner sig hemma i något av dagens politiska partier.

OM MARKNADSANALYTIKERNÄ FÅR rätt i sin förmodan att superindividualisterna blir trendsättare finns det alltså anledning att befara att en ökande andel medborgare kommer att uppleva den politiska dagordningen som allt mindre intressant och relevant. Tendenser i den riktningen är redan synliga. Medlemstalen i de politiska ungdomsförbunden har rasat sedan 70-talets guldår. Tilltron till samhällsinstitutioner har försvagats. Det blir allt svårare att locka yngre människor till politiska uppdrag på lokalplanet. Valdeltagandet bland förstagångsväljare var mycket lågt i riksdagsvalet 1998.

Ungas politiska ointresse är onekligen oroande, i synnerhet med tanke på de irrationalistiska strömningar som bryter fram. Parallellt med den nya individualismen och intresset för värdefrågor ser vi hur en antiintellektuell nyandlig rörelse växer sig allt starkare. Healare, kristallterapeuter, andeskådare, scientologer och andra charlataner lovar – mot rundlig betalning – *quick fixes* för ett rikare och andligare liv, och många människor som har betydligt bättre utbildning och tillgång till information än vad tidigare generationer någonsin haft låter sig förföras.

City-universitetet, som en gång profilerade sig som marknadsliberal tankesmedja, håller numera seminarium på temat ”Religionens roll i samhället”. Skatteplanera gärna, men tänk på din frälsning, tycks vara slagordet för dagen.

I någon mån kan den nya ”andligheten” ses som uttryck för sekelskiftesångest. Vi har sett liknande fenomen såväl vid sekelskiftet 1700/1800 som 1800/1900. Nu, liksom då, ser vi också hur konservatismen får en renässans. Men det konservativa program som utövar sin lockelse på vissa unga i dag handlar inte bara om en livshållning eller ett avvaktande förhållningssätt till livet och den allt snabbare utvecklingen, utan om återupprättande av kyrkan, nationen, hembygden, den traditionella familjen och kungahuset som överindividuella storheter. Rationaliteten som tankesätt hånas och bespottas.

Generationerna födda på 40-talet kan på goda grunder kritiserats för sitt systemtänkande, sin kollektivism, och sin rädsla för att diskutera värdefrågor. Men en styrka hos 40-talsgenerationerna är otvivelaktigt rationaliteten. Att unga hellre dansar på Götgatan eller blir djurrättsaktivister än engagerar sig partipolitiskt är ett uttryck för misstro mot det politiska systemet, men också för en minskad benägenhet att lyssna till förnuftsargument. Få samtidsfenomen är så oroande som den tilltagande irrationalismen.

MAN MÅ VARA SUPERINDIVIDUALIST eller inte, men trots allt kräver många samhällsproblem politiska lösningar. Utredande, segdragna förhandlingar och kompromissande utgör kärnan i det demokratiska beslutsfattandet. Inte alltid är det politiska arbetet särskilt glamoröst, men det är svårt att se hur demokratin skulle kunna fungera annorlunda. En sak är dock helt klar: de politiska partierna kan göra mycket för att förändra och modernisera sina arbetssätt. Politik på livstid lockar allt färre, och det måste därför bli lättare att under några år gå in i en politisk karriär och senare gå tillbaka till en ”civil” yrkeskarriär.

Ur ungas besvikelse över politiken som den ser ut i dag skulle paradoxalt nog ändå en framtidsinriktad politisk kraft kunna födas. Unga vuxna, som vuxit upp under tider då den offentliga sektorn utsatts för hårda sparbering, har lärt sig att själva ta initiativ. Inrikesflygets resevärer kan i septembernumret av Upp och ner ta del av ett roande generationstest. Enligt tidningen känns en äkta 70-talist igen på att han eller hon inför ett riksdagsval ”registrerar ett eget parti och lägger upp en website”.

Något ligger i denna lite ironiska beskrivning av post-68-generationerna. Hos dem finns en rastlöshet och en otålighet och ett välgörande självförtroende som gör dem benägna att själva driva frågor som de anser är viktiga. Svensk politik skulle behöva lite mer av denna kaxighet.

Charlotta Friberg (charlotta.friberg@dn.se) är ledarskribent i Dagens Nyheter.